

Een wisselvallige God

Het geloof en het begrip

In het laatste jaar van zijn vwo besloot Bart Wernaart om voor zijn 'lijst' de bijbel te gaan lezen. Als atheïst wilde hij via het lezen van de bijbel zich proberen in te leven in een gelovige. Daarnaast vond hij, dat hij gezien de invloed van de bijbel op onze maatschappij, kennisgenomen moest hebben van dit boek. Hij las het Oude en het Nieuwe Testament en schreef een ruim twintig pagina's tellend leesverslag. Na een uitgebreide structuuranalyse en een vergelijking van Oude en Nieuwe Testament, waarin hij met name inging op het verschil tussen de God van het Oude en de God van het Nieuwe Testament en de verschillende 'schrijversbedoeelingen', besprak en analyseerde hij zijn leeservaringen. Hieronder dat deel van zijn imponerende leesverslag.

Bart Wernaart

Wat vond ik als ongelovige nu van het lezen van de bijbel, het Oude Testament en het Nieuwe Testament? Allereerst vond ik het ontzettend boeiend, en wil ik het iedereen aanraden te lezen. Je hoeft niet te geloven, maar er zit ontzettend veel in het boek. Je hoeft het er niet mee eens te zijn, maar het boek stelt wel bepaalde kwesties aan de orde die je mening helpen ontwikkelen. Je herkent veel dingen die in allerlei verhalen voorkomen, maar nu in zijn totaliteit zijn afgebeeld. Je kunt het verhaal van Jezus Christus plaatsen in de rest van de bijbelgeschiedenis. Zo krijgen 'leuke verhaaltjes' een iets diepere inhoud. Je begrijpt je vaderlandse geschiedenis een stuk beter als je weet wat het Christendom eigenlijk inhoudt, en dat geeft je ook een beter beeld van de tijd waarin je nu leeft. De maatschappij

van nu wordt immers sterk beïnvloed door de christelijke normen en waarden, en tot nog niet zo lang geleden werd ze bovendien sterk beïnvloed door het geloof in zijn geheel.

Problemen

Ik ben echter een aantal problemen tegengekomen waar ik echt niet om heen kon. Het is altijd dezelfde discussie: mensen halen allerlei tegenstrijdigheden uit de bijbel, en gelovigen beweren dat deze tegenstrijdigheden niet zo letterlijk opgevat dienen te worden, maar dat men meer naar de symbolische betekenis ervan moet kijken. Aangezien ik niet zo'n flauwerd wil zijn die gaat zitten op allerlei details en kleine tegenstrijdigheden, ben ik met een behoorlijke *open mind* gaan lezen, en voor een groot gedeelte is dat gelukt. Maar toch.

'God schiep de mens naar zijn evenbeeld, oh ja? Dan moet God wel een grote eikel zijn, als deze mensen om ons heen zijn evenbeeld moeten zijn.'

Dit is een veel voorkomende klacht. Natuurlijk schiep God de mens naar zijn evenbeeld, maar mensen die deze uitspraak doen, moeten verder lezen dan hun neus lang is: God schiep inderdaad de mens naar zijn evenbeeld, maar gaf hem vervolgens ook een eigen wil. Adam was in het aller-eerste begin het evenbeeld van God, maar vanaf het moment dat Satan hem, via Eva, verleidde van de appel te eten, is hij allang het evenbeeld niet meer. Sindsdien is de mens steeds verder afgedwaald van het evenbeeld van God, wat je kunt zien aan de situatie vlak voor de zondvloed.

De uitleg die ik hier geef staat niet letterlijk zo in de bijbel, maar je kunt het er met een beetje goede wil wel uithalen.

Wat ik hiermee wil zeggen: ik ben gaan lezen en heb zoveel mogelijk proberen te accepteren en te begrijpen, en ik was bereid om veel dingen symbolisch op te vatten. Ik wilde niet vallen over kleine dingen. Op die manier kon ik een heleboel tegenstrijdigheden of gekke woorden wegstrepen, maar toch blijven een aantal dingen over die ik niet door de vingers kon zien.

Ik geef een voorbeeld. 'Gij zult niet moorden', staat er geschreven in Exodus 20, vers 13. Prima. Maar hoe kan

het dan zo zijn dat God de opdracht geeft aan zijn volk om alle volken die in het beloofde land woonden tot de laatste man, inclusief vrouwen en kinderen, uit te roeien? Daar kan ik echt geen symboliek achter plaatsen die dat rechtzet. Waarom maakt God het hart van de farao van Egypte steeds maar weer hard, zodat hij kan laten zien hoe sterk hij is, met als gevolg een bloedbad onder de Egyptenaren? Ik snap dat niet. Hoe kunnen **mensen** een God liefhebben die dit soort dingen op zijn geweten heeft?

Dit was **slechts** een kleine greep uit de moorden die God in mijn ogen begaan heeft, die ik niet kan plaatsen. Het komt regelmatig voor dat Hij schijnbaar 'zomaar' iemand doodmaakt, zonder dat daar verder een verklaring bij gegeven wordt. Neem nu 2 Samuël 6, vers 6. Een nieuwe persoon wordt geïntroduceerd, namelijk Uzza, een zoon van Abinadab. Uzza begeleidt de wagen die de ark des verbonds vervoert. Helaas struikelen de ossen die deze kar trekken, waardoor de ark dreigt te vallen. Uzza steekt zijn hand uit om te voorkomen dat hij valt, waarop de Here als volgt reageert: 'Maar de Here richtte zijn toorn tegen hem en doodde hem ter plekke.' Verder wordt geen uitleg gegeven waarom dat gebeurt. Mij is niet duidelijk welke zonde Uzza beging waardoor hij dood moest. Hij probeerde toch de ark tegen te houden in zijn val? Dat is toch goed? 'Gij zult niet moorden.' Maak dat de kat wijs!

Inconsequent

Ik had moeite met de algemene houding van God in het Oude Testament. Ik vond hem bijzonder hard, maar daarnaast vond ik hem ook bijzonder inconsequent. In 1 Samuël wordt het verhaal van Saul en David beschreven. Wat me erg irriteerde aan dit verhaal was het volgende. Saul wordt gestraft

omdat hij oorlogsbuit neemt, terwijl de Here dit verbodt:

'Waarom gehoorzaamde U de Here dan niet? Waarom was U zo belust op de buit en deed U precies wat de Here had verboden? [...] Ik heb gedaan wat de Here mij heeft opgedragen; ik heb de koning Agag meegebracht en alle anderen gedood. Maar omdat mijn troepen het wilden, vond ik het goed dat de beste schapen en ossen en de rest van de buit in Gikal aan de Here uw God zouden worden geofferd.'

(1 Samuël 15:19-21)

Als David later oorlog voert tegen koning Hadadezer neemt hij een flinke buit mee: 'Tevens voerde hij een grote buit aan koper, afkomstig uit Hadadezers steden Betach en Berothai, naar Jeruzalem.' (2 Samuël 8:8)

David dus ongestraft een oorlogsbuit meenemen, terwijl Saul er bijna met zijn leven mee moet boeten. Waarom mag Saul van God geen oorlogsbuit gebruiken, en David wel?

Nog een voorbeeld: waarom staat in de Geboden dat geen Israëliër met een buitenlandse vrouw mag trouwen, en wordt een huwelijk tussen een Israëliër (Boaz) en een Maobisch meisje (Ruth) in het bijbelboek Ruth verheerlijkt? Ik begreep de inconsequenties van God niet. Hij bracht me erg vaak in verwarring. Ik vroeg me af hoe iemand zo'n God kon volgen en in Hem kon geloven.

Nieuwe Testament

De God van het Nieuwe Testament vond ik een stuk beter. Hij was in mijn ogen reëler, en zorgde ervoor dat ik de indruk kreeg dat hij ook daadwerkelijk naar een betere wereld streefde. Hij stelt zijn geloof ook open voor niet-Israëlieten, en hij geeft te kennen dat het niet zozeer gaat om wat je doet, maar om wat je bedoeling is. Je moet vanuit je hart goed leven, en niet alleen in daden. Prima, God.

Maar waarom dan al doe moeite van

God om in het Oude Testament met zoveel geweld zijn volk op het rechte pad te houden, en al die moeite om alle andere volken uit te moorden als hij later zegt dat je dat beter niet kunt doen? Als God oppermachtig is, waarom ziet hij dan niet van tevoren dat zijn oude aanpak niet werkte? En als dit een beproeving is, waarom houdt hij er dan in het Nieuwe Testament mee op?

Mijn probleem zit hem dus in de wisselvalligheid van God, hoe je het ook wendt of keert. Als er nu gesproken werd over een God met één standpunt, en één doel, dan zou mijn inleving in een gelovige een stuk makkelijker zijn geweest. Nu wordt het alleen maar een stuk moeilijker, aangezien ik geen begrip heb voor de manier waarop God met Zijn mensen is omgegaan.

Mooie dingen

Natuurlijk stonden er ook ontzettend mooie dingen in de bijbel. Prediker, mijn favoriete boek uit het Oude Testament, vond ik erg goed. Mijn favoriete boek uit het Nieuwe Testament is Openbaringen. Niet zozeer om de betekenis ervan, die ik soms erg moeilijk kon achterhalen, maar vanwege het onderwerp en de manier waarop het geschreven is. De schrijfstijl is erg mooi. Bijna heroïsch werd de laatste strijd met de hemelse legers beschreven, en er werd veel aandacht besteed aan de beschrijvingen van de situatie. Uiteraard blijft het verhaal voor mij een soort van sprookje, aangezien ik niet geloof in draken en grote monsters, maar toch maakte het indruk. Ik denk dat dit komt door de overtuiging en de gewichtigheid waarmee het geschreven is.

Heel grappig is dat 'de laatste dag' een soort obsessie voor mij is. Ik heb er zelf heel veel over gefantaseerd en geschreven, alleen heb ik er 'de laatste nacht' van gemaakt. Openbaringen

heeft me ook direct geïnspireerd tot het schrijven van een reactie in literaire vorm op dit boek.

Het algemene idee achter de bijbel vind ik goed. De tien geboden zijn hele goede regels, die universeel (zouden moeten) zijn. Het zijn echter lang niet altijd vanzelfsprekende wetten, kijk maar eens om je heen, maar ik denk dat als iedereen zich aan deze wetten zou houden, dat de wereld er een stuk beter uit zou zien.

Goede manier

Ik denk ook dat het Christendom in wezen een goede godsdienst is, en als er op de goede manier mee omgesprongen wordt, denk ik dat het christelijke geloof een grote bijdrage kan leveren aan een betere wereld. Overigens is dit niet de visie die ik had vóór het lezen van de bijbel. Ik respecteerd christenen, maar ik had altijd in mijn achterhoofd dat afschuwelijke plaatje van wat er in de middeleeuwen gebeurd is omtrent de vervolging van ketters en dergelijke afschuwelijke expedities. Ook nu denk ik nog dat niet alle christenen goed bezig zijn. In Afrika doen ze bijvoorbeeld aan zendingenwerk. Een goed streven, maar dan moeten ze een aantal dingen niet doen, en één daarvan is het zeggen dat voorbehoedsmiddelen zondig zijn. Prima dat ze dat uit de bijbel weten te halen, maar in een land waar AIDS met zo'n kracht om zich heen slaat, is dat inhumain om dat te doen. Ik kan uit de bijbel opmaken dat seks erop gebaseerd dient te zijn zich voort te planten. Maar we zitten nu in een situatie dat dat niet gebeurt. En we zitten ook in de situatie dat het niet gebruiken van voorbehoedsmiddelen tegen AIDS de dood tot gevolg kan hebben. Is het dan niet beter om ervoor te zorgen dat er wel voorbehoedsmiddelen komen zodat er minder mensen sterven aan AIDS dan vol te houden aan

dat andere principe, namelijk dat er geen voorbehoedsmiddelen gebruikt mogen worden? Ik denk dat de zending hier moet kiezen uit twee kwaden, namelijk het aanzetten van mensen tot geslachtsgemeenschap niet gebaseerd op het krijgen van kinderen, of het laten doodgaan van mensen. Die keuze lijkt mij niet zo moeilijk.

Christelijke leefwijze

Mijn eigen leefwijze zou zelfs voor een groot gedeelte christelijk te noemen zijn. Niet dat ik zo'n wereldverbeteraar ben, maar als ik kijk naar de leefregels die niets te maken hebben met de relatie tussen God en de mens, dus niet de offerregels en de priesterregels en dergelijke, maar alleen naar de leefregels die te maken hebben met de relatie tussen mens en mens ('Hebt elkander lief') dan denk ik dat ik me daar best aan houd. Het zijn ook voor mij belangrijke regels. Niet dat ik daar de bijbel bij nodig heb gehad om ze te ontdekken: ik moord niet, dat wist ik ook zonder bijbel, maar het geeft wel aan dat mijn leefwijze niet zo gek veel verschilt van die van een christen, en dat is maar goed ook.

Ik denk dat het belangrijkste verschil tussen christenen en mijzelf is dat ik niet in God, Hemel of Hel geloof, en zij wel. De normen en waarden uit de bijbel die daar niet op gebaseerd zijn, zijn voor een groot gedeelte – gelukkig – ook mijn normen en waarden.

Niet alle normen en waarden uit de bijbel die niets te maken hebben met het geloof in God of met het geloof in een hiernamaals vinden mijn goedkeuring. Ik vraag me namelijk nog steeds af waarom de vrouw ondergeschikt moet zijn aan de man, waarom homoseksualiteit verboden moet worden, waarom een meisje maagd moet zijn als ze trouwt met haar man, waarom seks als doel voortplanting dient te hebben, en het niet als uiting van intimiteit voor

elkaar mag zijn. Ik keur dus niet alle normen en waarden goed, maar ik denk dat de basisbeginselen van de bijbel goed zijn, dat de meeste normen en waarden met betrekking tot de omgang met andere mensen goed zijn.

Inconsequent personage

Het christendom is in wezen dus goed in mijn ogen, en om tot die denkwijze te komen is het lezen van de bijbel tot een grote invloed geweest. Mijn onbegrip echter voor het geloven in een God, en het feit dat ik God maar een gewelddadig en inconsequent personage vind, hebben ervoor gezorgd dat ik me nu nog minder dan voorheen kan voorstellen dat iemand in deze God gelooft.

De enige manier waarop ik alle tegenstrijdigheden omtrent de opstelling van God en de uitleg van de leefregels op een voor mij geldige manier kan verklaren is de volgende:

Het Oude Testament is in een bepaalde periode geschreven. In die periode waren bepaalde gewoonten en gebruiken, zoals slavernij, heel normaal. De leefregels van het Oude Testament zijn dan ook leefregels van en voor die tijd, regels die inspelen op de problemen van die tijd.

Ik denk dat die samenleving van toen hard in elkaar zat. Als iemand een misdaad begaan had, moest hij er met bloed voor boeten. Waarschijnlijk had een man uit 1000 voor Christus er niet van opgekeken als een hele familie terecht gesteld werd voor de misdaad van één van hen.

Vandaar ook misschien het beeld van die harde God in het Oude Testament. Het hoorde bij die tijd. Maar de tijd gaat verder, en de samenleving verandert. Er komt een roep om nieuwe regels, of in ieder geval een andere interpretatie van die regels. Waarom al die honderdduizend regeltjes uit het Oude Testament waaraan ik me moet

houden? Laat dat zien dat ik een goede volger van God ben?

In het Nieuwe Testament was de ontwikkeling al een stuk verder. De mensen gingen individueler nadenken, en waren denk ik ook op een ander manier bezig met hun geloof. Moesten in de tijd van het Oude Testament de mensen nog met ontelbare regels op het juiste pad gehouden worden, in de tijd van het Nieuwe Testament leeft men een stuk bewuster en individu-

eler, en is men wellicht meer in staat haar eigen verantwoordelijkheden te nemen. Ook de mens wordt in zekere zin 'volwassener'. Ik denk dat de mens zich ten tijde van het Oude Testament zich meer door haar 'instinct' liet leiden, waardoor dwalingen en zondeval erg gemakkelijk waren. Al die regels moesten dat voorkomen. Ten tijde van het Nieuwe Testament is men zichzelf een stuk bewuster geworden, en ziet men al deze regels als verstikkend, en

bovendien ziet men het doel er niet altijd van in. Men had iets nieuws nodig. Een geschrift dat de regels, de waarden en de normen uit het Oude Testament zou vertalen naar de tijd die aangebroken was.

Vandaar wellicht de andere, 'vriendelijkere' God. Men heeft niet meer die strakke hand nodig, maar heeft misschien wel meer aan een liefdevolle God, die hen door moeilijke tijden heen sleurt. Alle regeltjes uit het Oude Testament worden in het Nieuwe Testament in zekere zin nog wel in ere gehouden, maar er wordt vooral de nadruk gelegd op geloven met je hart, en niet alleen met je daden. Het Nieuwe Testament is dus een reactie op het Oude Testament. Ervan uitgaand dat God bestaat, kun je wellicht ook zeggen dat God Zich heeft aangepast aan de nieuw aangebroken tijden door het zenden van Jezus. Dat God Zijn aanpak heeft veranderd, en nu weer meer kan inspelen op de nieuwe tijd met een liefdevollere, en persoonlijkere aanpak.

Het Derde Testament

Het Nieuwe Testament is geschreven in de eerste eeuw na Christus. We zitten nu in het jaar 2000, met weer een totaal andere maatschappij als toen, rond het jaar 0. Wordt het dan niet eens tijd dat men het Oude en het Nieuwe Testament in een Derde Testament vertaalt, en zo een reactie geeft op de eerste twee Testamenten? Slavernij is allang uit de tijd. Homoseksualiteit is inmiddels een geaccepteerd begrip in Nederland, en het is allang niet meer zo dat de vrouw ondergeschikt is aan de man. Als je de bijbel moet geloven, klopt dit niet. De tijden zijn veranderd. Was wraakmoord in de Tijd van het Oude Testament toegestaan, in de tijd van het Nieuwe Testament was dat al een moeilijker geheel, en werd het door Jezus Christus zelfs afgekeurd. Nu zou

naar: LUCAS, evangelarium voor Otto III, München (± 1000 n. Chr.)

het bij de wet verboden moeten zijn. Duidelijker geformuleerd: hoe kunnen mensen hun geloof belijden als ze zich moeten baseren op boeken die regels geven voor twee totaal andere tijden en samenlevingen?

Er moet mijns inziens een Derde Testament komen, waarin de kerk een nieuwe richtlijn bepaalt, die voortborduurt op het Oude en het Nieuwe Testament. Ik zeg niet dat ze homoseksualiteit maar goed moeten keuren omdat dat toevallig geaccepteerd is in deze samenleving, maar ik zeg wel dat ze moeten nadenken over hoe ze willen dat men het geloof in deze tijd ervaart. Neem als basis de twee oudere Testamenten, en kijk naar de veranderde tijden, en probeer daar je principes op aan te passen. Je hebt niets aan regels die niet kunnen gelden. Laten we dan ook de bijbel aanpassen aan de nieuw aangebroken tijden.

Hoe een Derde Testament te schrijven met al die verschillende stromingen in de huidige kerkwereld? Dat zal inderdaad een moeilijk gebeuren worden, zeker met de massacommunicatie en mediastunts van tegenwoordig. Veel mensen zouden er misbruik van kunnen maken.

Ik ga er vanuit dat deze problemen op te lossen zijn, en dat de kerken verstandig genoeg zijn om hun eigen standpunten op te schrijven. Ik denk dat het het beste is om iedere stroming haar eigen boek te laten schrijven. De mensen kiezen zelf wel welke zij het beste vinden. Laat de katholieken in Rome een boek samenstellen, laat de Protestanten dat elders precies zo doen, de Oost-Orthodoxen et cetera. Ze moeten uiteindelijk binnen een stroming toch wel overeenstemming kunnen krijgen over hun richtlijnen?

Het Derde Testament is verschillend aan de eerste twee, want het wordt nu duidelijk en bewust geschreven, wat niet het geval was bij het Oude en het

Nieuwe Testament, die achteraf pas samengesteld zijn. Bovendien denk ik niet dat het Derde Testament een heilig boek moet worden, maar meer een uitleg, een vertaling van de eerste twee, met daarin verwerkt de leefregels die toe te passen zijn op deze tijd. Misschien komt men er wel achter dat men een verkeerde interpretatie heeft gehad van de leefregels die in het Oude Testament staan.

Concurrentie

Als iedere kerkstroming een eigen testament gaat schrijven dan heb je inderdaad erg veel verschillende Derde Testamenten, maar ik denk dat de grondprincipes sterk op elkaar zullen blijven lijken. Het kan wat mij betreft geen kwaad als er een beetje keus is tussen de boeken, zodat mensen zich beter kunnen thuis voelen bij hun eigen richting, en wie weet geldt de wet van de concurrentie hier wel: als er meer op de markt komt zal de kwaliteit verbeteren, om de concurrentie voor te blijven. Nadeel echter zou natuurlijk kunnen zijn dat men dan ook reclame gaat maken waarin ze misschien wel eens meer beloven dan ze doen.

Ik begrijp dat er een boel haken en ogen aan dit idee zitten en ik kan dit probleem in mijn eentje in mijn luie stoel niet oplossen, maar ik geloof dat het mogelijk is.

O, en als je nog een bloedoffer voor het Derde Testament nodig hebt: ik denk dat die er sinds het lijden van Christus meer dan genoeg zijn geweest.

Conclusie

Ik ben blij dat ik de bijbel gelezen heb. Ik weet nu ten minste waar ik over praat. Ik ben een stuk dichtter bij het christelijke geloof gekomen, door het lezen ervan. Ik begrijp hun achtergronden, en hun leefregels. Ik keur het christendom als geloofsovertuiging

goed. Ik denk dat de belangrijkste ideeën in de bijbel, buiten de ideeën met betrekking tot God of een hierna-maals, in wezen goed zijn. Ik ben het lang niet met alle normen en waarden eens die voortkomen uit de bijbel, maar ik denk dat mijn leefwijze voor een groot gedeelte christelijk te noemen valt. Misschien is het handig als de normen en waarden uit het Oude en Nieuwe Testament vertaald zullen worden naar deze tijd, om gelovigen te helpen deze normen en waarden beter te kunnen interpreteren en toe te passen op de huidige maatschappij.

Ik ben er helaas niet in geslaagd me in te leven in een gelovige, en te begrijpen waarom hij nu kan geloven, terwijl ik dat niet kan. Wellicht kan ik me door mijn rationalisme niet inleven in een gelovige. Misschien ervaart hij wel iets meer dan alleen de bijbel en de aarde. Misschien is er in een gelovige wel een bepaald gevoel, een bepaald bewustzijn aanwezig wat hem er voor de volle honderd procent van overtuigt dat er een God is, en dat er een hierna-maals is. Dat gevoel heb ik niet, en zal ik ook nooit hebben. Over zo'n gevoel kan ik alleen maar fantaseren, maar ik zal het nooit kunnen doorgronden.

Daar tegenover staat dat ongeloof een soort tegengesteld gevoel is. Dat gevoel heb ik, en over dat gevoel kan een gelovige slechts fantaseren. Een gelovige zal mijn gevoel wellicht nooit kunnen doorgronden.

Bart Wernaart behaalde in 2001 zijn diploma vwo aan het Pleincollege Eckart in Eindhoven. Hij studeert op dit moment rechten aan de Katholieke Universiteit Brabant en volgt tegelijkertijd een opleiding aan het conservatorium in Tilburg. ■